CHORNOMORDENKO Ivan, SIRA Larysa

HAPPINESS IN THE PHILOSOPHY OF EAST AND WEST: METAANTHROPOLOGICAL APPROACH

In Happiness And Contemporary Society : Conference Proceedings Volume (Lviv, March, 20-21, 2021). Lviv:

SPOLOM, 2021. P. 68-73. <https://doi.org/10.31108/7.2021.13>

ISBN 978-966-919-697-2

ЧОРНОМОРДЕНКО Іван, СІРА Лариса

ЩАСТЯ В ФІЛОСОФІЇ СХОДУ І ЗАХОДУ: МЕТААНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

// Щастя та сучасне суспільство : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (Львів, 20-21 березня 2021 р.). – Львів : СПОЛОМ, 2021. С. 68-73. <https://doi.org/10.31108/7.2021.13>

ISBN 978-966-919-697-2

CHORNOMORDENKO Ivan

*Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Head of the Department of Philosophy
Kyiv National University of Construction and Architecture (Kyiv, Ukraine)*

SIRA Larysa

Post-graduate student

Kyiv National University of Construction and Architecture (Kyiv, Ukraine)

HAPPINESS IN THE PHILOSOPHY OF EAST AND WEST: METAANTHROPOLOGICAL APPROACH

The theme of happiness is considered as the history of thinking of East and West and the author's solution of this problem is offered, being based on philosophical-anthropological as metaanthropological approach. The man of the New Age is considered in the comparative characteristics of two different worldviews of philosophical anthropology. In socio-humanitarian knowledge there are common and opposite understandings of happiness. The essence of the spiritual and material worldview for understanding the happiness of two different currents is revealed. The eastern way of awareness of happiness in the paradigm of metaanthropology is compared. The deep meaning of happiness according to existential dimensions claims the harmony of the spiritual and the material, where the spiritual is fundamental for obtaining a true understanding of happiness.

KEY WORDS: metaanthropology, ordinary, ultimate, transcendental being of man.

ЧОРНОМОРДЕНКО Іван

*доктор філософських наук, професор кафедри філософії
Київський національний університет будівництва і архітектури (Київ, Україна)*

СІРА Лариса

аспірантка

Київський національний університет будівництва і архітектури (Київ, Україна)

ЩАСТЯ В ФІЛОСОФІЇ СХОДУ І ЗАХОДУ: МЕТААНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Щастя в житті людини Сходу і Заходу полягає в тому, що всі бажають бути щасливими, а світогляди, глобальні цінності людей двох різних культур, істотно можуть відрізнятися. Причина криється в історичній, спадщині двох культур. Якщо культура Сходу зберегла традиції предків, і перебуваючи на релігійній платформі майже не змінилася (грунтуючись на Ведах) протягом 5000 років, то західна культура постійно від епохи до епохи зазнавала змін. До епохи Відродження, ми маємо можливість спостерігати як збігаються орієнтири двох

цивілізацій спрямовані на гармонію і головне - це єдність матеріального і духовного в людині.

До епохи Відродження для двох спільнот Сходу і Заходу було єдиним і первинним це духовне і другорядне це матеріальне. З розвитком культури, економіки, епохи Відродження, стався поділ світогляду, двох культур. Для людей західної культури пріоритетом стає чуттєвий план, зовнішній - матеріальний світ, а для людей східної культури першорядним залишається - внутрішній стан, насамперед духовне.

Від загального до конкретного для людей східної культури. (Люди східної культури, які живуть на основі своїх традицій, роду, першочерговим для себе ставлять загальне (сім'я, суспільство). Для людей західної культури першочерговим є їх особисті успіхи.

Для людей Сходу, згідно святим писанням, щастя бачиться в заспокоєнні, де немає необхідності докладати зусилля. Для більшості людей Заходу, щастя домагаються шляхом напруженої праці, домагаючись успіху, слави, матеріального благополуччя.

Представники східної духовної традиції – Б. Ш. Раджнеш, Д. Судзукі, М. Вьясе, згідно священним писанням, у пошуку істини стверджують, що необхідно відчутти духовний смак, щоб він був здатний відмовитися від матеріальної насолоди, від нижчого смаку.

Сучасний філософ І. Чорноморденко говорить:- «релігійні знання хоча і не цураються істини, але в них істина – це не гносеологічна категорія, а екзистенційна, тобто пов'язана з благом, благодаттю, справедливістю» [7, с 222].

Східна філософія з позиції Вед, проголошує недосяжність щастя в матеріальному світі, як в біологічному, фізіологічному, соціальному, економічному і логічному розумінні і вчить практичному шляху, - досягнення індивідуального щасливого життя, позбавлення від егоїзму.

У Багавад-гіті вважається основою ведичної мудрості, де викладені основні ідеї Ведичної філософії: - «той досягає досконалості, коли, повністю позбавившись від матеріальних бажань. Перестає шукати чуттєвих задовольень і займається матеріальною діяльністю» [1, с.159].

Постійний прогрес душі веде до щастя і з кожним наступним подоланням себе, змінюється смак до щастя. Цей шлях ми бачимо на граничному вимірі людського буття.

Східна мудрість говорить: «Уникайте легковажності, цурайтесь пристрасті і насолоди, бо лише серйозна і вдумлива людина, досягає великого щастя» [2]. І в порівнянні зі східною мудрістю маємо підсумувати відомими словами Платона: «Розуміти, що справедливо, відчувати, що прекрасно, бажати, що добре, - ось мета розумного життя» [3].

Люди східної культури згідно Ведам, пошук щастя бачать, ґрунтуючись на знаннях, не шукають в тимчасовому, матеріальному світі, що властиво людям західної культури. Саме знання зможуть допомогти перетворити світогляд людини, де розуміння тимчасового і постійного, суб'єктивного і об'єктивного, чеснота або егоїзм, призначений до кожної людини буде зрозуміло кожному. Для пізнання цієї проблеми порівнюючи Схід і Захід в першу чергу ми бачимо необхідність в філософському пізнанні антропології людини через

метаантропологію, не виключаючи звичайно інші дисципліни як соціологію, психологію, медицину та інші науки.

Зараз багатьох людей (людей Заходу) цікавить багатство, слава і влада. Необхідно мати чіткі уявлення про ці цінності, призначені для щастя всіх людей. Бажано вірити, що завдяки творчості, невгамовному духові людей в пошуку нового, душа буде прагнути до знань, чеснот, гармонії, цілісності та любові.

В буддизмі, індуїзмі говориться, що основа щастя в спокої. Що значить у внутрішньому стані, а не зовнішньому прояві, на що більше спрямовані люди західної культури. Відповідно до індійської міфології, весь матеріальний світ зітканий із трьох енергій або «гун». Вони являють собою благість (sattva - чистота, знання, доброчесність), пристрасть (rajas - дія, пристрасть, прихильність) і невігластво (tamas - бездіяльність, забуття) і присутні в усьому [1].

Досліджуючи феномен щастя в метаантропології, неосвічені люди співзвучні буденним людям, де їх Его перебиває благочестя. Люди переважаючи «guṇa» пристрасті, домагаються успіхів співзвучні людям граничного буття, а люди доброти, що живуть в світі з усім світом, схожі з людьми метакричного буття. Ми вважаємо, що розвиток розуму, удосконалення душі і духовного стану - це шлях до щастя.

Усвідомлюючи таку екзистенційну різницю, ми чітко розуміємо, що в різних смаках своє щастя.

Впродовж багатьох століть пошуком щастя займалися вчені в усьому світі. Цікавим є той факт, що в епоху Нового часу, коли кордони поступово стираються між Сходом і Заходом світогляд на концепцію щастя стає більш суперечливим. Світогляд мислителів Сходу охоплює в першу чергу не зовнішній, а внутрішній світ особистості, яка прагне до метакричного буття спочатку тому, що вони вже відштовхуються від людини не як матерії, а від душі, що живе вічно. Тут ми бачимо два різних підходи. Мислителі Сходу енергію щастя розуміють в досягненні внутрішнього стану, намагаючись проникнути відразу в позамежне, метакричне буття, відчуваючи блаженство, намагаючись відчути в спокої любов. У той же час, західна філософія рухається крок за кроком по сходинках від буденного, грузнучи в енергії пристрасті, різного роду, здійснення матеріальних мрій, часто спрямовуючи енергію не вище маніпури, культивуючи, пристрасть, підміняючи її любов'ю, так і залишаючись на цьому рівні впродовж життя. Не багато стають лідерами, чемпіонами або просто успішними керівниками підприємств виходячи на рівень граничного буття, але саме тут їх чекають найбільші спокуси в житті. Недарма кажуть, пройти «вогонь, воду і мідні труби» може далеко не кожен. Націлюючи людину на успіх, подолання конкуренції, бажання слави неминуче. Вміти не зав'язнути в пороках, а дотримати моральні, етичні принципи, розвинути благодійні звички, стати цілісною, зрілою особистістю - це мистецтво. В знанні про те, що саме творчість може вивести людину на новий рівень і криється головний ключ до розуміння свого істинного Я і здобуття щастя.

У Багавад-гітї йдеться про те, що у Бога є три основні енергії - внутрішня (духовна), зовнішня (матеріальна) і прикордонна (жива істота, яка може перебувати як в області матерії, так і в області духу). Ці три енергії нетлінні. «Перебуваючи в ілюзії, людина відділена від чистого знання. Ілюзорна енергія

проявляє себе у вигляді подвійності - бажання і ненависті» [1.с.161]. Немає бажань, немає страждань – звучить одне із положень Буддизму.

Початковий етап розвитку розуму, є наближенням до вищого щастя. Треба відчутти смак до духовного щастя. Міцніше розум - більше можливості бути щасливим.

Високий рівень - повний контроль розуму і почуттів. Це стадія повного умиротворіння. Людина, яка відчуває повне умиротворіння, фактично відчуває щастя.

Людині нічого не потрібно контролювати. Вона думає про духовне, а займається матеріальними справами з почуття обов'язку. Це вважається найвищий рівень святості. У метаантропології ми розуміємо, що це рівень метаграницного буття. Стан любові.

Досягнути цього може людина тільки з міцним розумом. Доки смак щастя, у різних людей знаходиться на різному рівні свідомості і займає різні висоти, то і щастя різноманітне.

Грунтуючись на різноманітті поглядів до щастя, прагнучи до вищого блага, можна виділити дві основні позиції. Згідно з першою - щастя полягає в матеріальному благополуччі, яке дає можливість жити відповідно за власною «природою», задовольняти свої потреби, бажання; згідно з другою, матеріальне благополуччя не є головним в досягненні щастя, оскільки це внутрішній стан, якого досягає особистість завдяки довершеності духовності.

Вирішальний внесок у формування західного уявлення про щастя внесли, зокрема, філософи Нового часу. Вони з двох складових людини - духовне і матеріальне, остаточно і безповоротно провели заміну, де головним стає матеріальне, другорядним - духовне, в той час як на Сході більш значимим є навпаки -духовне. Для щастя людей Сходу головне щоб збігся світогляд, і шукали близьку по духу собі людину, а не зиск.

Філософи західної культури, розглядали щастя не цілісно як мислителі Сходу, а намагалися деталізувати, тому що розглядали людину в першу чергу як тілесну істоту.

На відміну від Заходу, на Сході людина розглядалася як частина цілого. Чільне місце відводилося душі.

Сучасні представники східної духовної традиції стверджують, що щастя - природний стан людини, для його досягнення не потрібно докладати жодних зусиль. Щоб знайти його, треба змінити своє ставлення до світу і до самого себе - не намагатися контролювати те, що відбувається, а прийняти світ таким, яким він є. Щастя є рух в потоці буття і щоб його мати, потрібно насолоджуватися самим процесом руху. Створена Е. Фроммом концепція щастя продовжує і розвиває різні ідеї філософів, які вважали, що справжнє благо людини полягає не в тому, щоб задовольняти свої бажання, а в тому, щоб «повністю розвинути свої здібності, самого себе як людської істоти» [5, с.210].

Спираючись на метаантропологічну парадигму, розроблену Н. Хамітовим, маємо можливість розглянути з точки зору філософії, що таке щастя; - людина може перебувати в двох основних станах. Перший - стан неусвідомленість (несправжнє буття), коли людина не піднімається до усвідомлення своєї істинної природи, тобто - свобода; він знеособлений, живе «як багато інших людей», не

здатний реалізувати свою індивідуальність, це людина повсякденного буття. Другий стан - стан усвідомленості, коли людина здатна піднятися над своєю життєвою ситуацією і побачити себе співпричетну в світовому океані життя, це - людина метаграницного буття. Людина ж границного буття це міст, між людиною буденного буття, який підживлюється задоволеннями, і людиною, котра перебуває в стані щастя. Якщо в першому випадку людина орієнтована на те, щоб мати, то у другому вона прагне бути[6].

Людина повинна активно утверджувати себе, свою унікальність, свою свободу в боротьбі з зовнішніми і внутрішніми перешкодами. В кінцевому рахунку, сенс її буття в тому, щоб розвинути свої здібності, знайти свою справу, свою місію і віддати цьому всі свої сили. Віддаючи, людина знаходить себе. Щастя не мета, а результат зусиль, які необхідно докласти в процесі пошуку і досягнення сенсу. Щастя досягається в боротьбі і подоланні, в утвердженні своєї індивідуальності. Дана концепція людини і її щастя – головне в розвитку західної культури, яка впродовж кількох століть створювала образ людини-борця, який підпорядковує собі навколишній світ. Тому щастя - це результат важких зусиль. Можливо для західної культури - це головне, знайти своє призначення і розкрити свій потенціал, але варто додати, що повного стану щастя можна досягти лише за умови перебування в стані добродія, не шляхом досягнення будь-якими засобами. Ми приєднуємось до східної теорії про необхідність позбутися егоїзму і довершувати власний розум. В іншому випадку західна тенденція підпорядковує собі навколишній світ і змушує лише збільшувати конкуренцію, але так і ніколи не зможе прийти до істинного щастя. Її пік зупиниться на границному рівні між буттєвим і границним буттям.

Східна культура стверджує протилежну ідею: щастя досягти легко, для його досягнення не треба докладати ніяких зусиль. Більш того, самі зусилля роблять його досягнення неможливим. Всі зусилля - породження Его (егоїзмом), тому Его є головна перешкода на шляху до щастя. Его розглядається як хвороба свідомості, його відсутність - одужання, повернення до природного стану.

В решті-решт ми вважаємо, що істинного щастя люди буденного і границного буття відчувати не зможуть. Як не зможуть зробити людину щасливою ніякі хімічні впливи (під назвою «гормони щастя»). Люди мають можливість отримати тільки короточасне «задоволення». І це ще раз доводить, що людське життя багатоманітне. Смак щастя як задоволення на рівні почуттів досягне майже усім. Тут ми можемо говорити про щастя і нещастя. Але довершуючи розум і рухаючись шляхом творчості, людина справді може бути щасливою. Саме творчість нівелює егоїзм і відкриває двері до границного буття. Тільки гармонійна і зріла людина може відкрити двері метаграницного буття. Це і є істинне щастя в метаграницному бутті.

Підводячи підсумок двом розглядуваним концепціям можна з упевненістю сказати, що тільки з розвитком розуму, душі, наповненої, співчуттям, любов'ю, що живе доброчесним життям, з філософським світоглядом, де триєдність духу, душі гармонійно поєднується в тілі, тільки тоді людина і буде щаслива. На сьогодні проглядається тенденція взаємопроникнення культур Заходу і Сходу, і навпаки. Але метаантропологічний погляд може зрівняти суперечливі позиції народів з різними історичними культурами.

Щастя, як ми вважаємо, є - гармонія душі, тіла і духу. Жити в доброті, гармонії, любові - головні критерії для щастя кожної людини. Ми поділяємо слова Г. С. Сковороди: - "Шукаємо щастя по країнах, часах, статтях, а воно скрізь і завжди з нами: як риба у воді, так і ми в ньому, і воно біля нас шукає нас самих. Нема його ніде від того, що воно скрізь. Воно подібно до сонячного сяйва - відкрив тільки душу свою "[4].

Щастя багатоманітне і має різний смак буття. Залежно від рівня буденного, граничного,

метаграничного буття, людина відчуває різний смак щастя. На завершення маємо констатувати, що тільки люди метаграничного буття здатні відчуті справжню любов і справжнє щастя повною мірою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бхактиведанта Свами Прабхупада А. Ч. «Бхагавад-Гита \ как она есть».Изд.:М., Бхактиведанта Бук Траст (BBT) 3 изд. 2001г. С. 159, 161
2. Зубков Зубков (ред.) В. Н. Мудрость тысячелетий от А до Я. Великие мысли и афоризмы<http://litresp.ru/chitat/ru/%D0%97/zubkov-red-vladimir-nikolaevich/mudrostj-tisyacheletij>
3. Платон. Государство// [Электронный ресурс] — Режим доступа. — URL: http://www.Platon_state.pdf
4. Сковорода Г. [Электронный ресурс] - Режим доступа. — URL: <https://books.google.com.ua/books?id=qRuADQAAQBAJ&pg=PA7&lpg=PA7&dq=Сковорода>
5. Фромм Э. Искусство любить / Э. Фромм // Душа человека. – М.: Республика, 1992. – 52- С. 210
6. Хамітов Н. Хамитов Н. Философия. Бытие. Человек. Мир. Н. Хамитов // Курс лекций.- К.Изд.3, исправленное и дополненное, 2017г.
7. Чорноморденко І.В. Позанаукові знання і культуротворчий процес: Монографія. – К: КНУБА, 2010. - С. 222